

www.e-rara.ch

**Silva locorum, qui frequenter in concionibus occurrere solent, omnibus
divini verbi concionatoribus, cum primis utilis & necessaria**

Luis

Venundatur Parisiis, 1586

Zentralbibliothek Zürich

Shelf Mark: RRa 166

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-26764>

Dei providentia.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

*Dei providentia.**Gregor.
Iob 2.*

Gregor. super illud, Animam eius serua, sic ait. Electū suum Dominus custodiendo deserit, & deserendo custodit: alia prodit, alia protegit: ut sic & seruus humilis proficiat, & hostis succumbat. Idem ergo in manu Dei est, & Diaboli. Grego. lib. 3. cap. 2.

Sic Deus intendit singulis, ac si vacet à cunctis: & sic omnib' simul intendit, ac si vacet à singulis. Grego. 25. Mora. c. 19.

*Euseb.
Emiss.*

Quanto persecutor in necē conficentis immanior, tātō Deus in remuneratione perseverantis est ditior: qui nouit de impiorū criminibus merita augere iustorum. Sicut enim improbi malē vtūtur bonis Dei: ita Deus bene vtitur malis operibus iniquorū. Bonum opus Dei est oculus: & tamen indignis concupiscentijs maculatur aspectus. Euseb. homil. 4. de Epiphania.

Saluian.

Contra eos, qui ex afflictione iustorum in hoc seculo providē tiam Dei tollunt, sic Saluianus ait. Nō possunt iusti falso iudicio esse miseri, qui sua conscientia sunt beati. Nemo enim alieno sensu miser est, sed suo. Graues enim, aut leues hui' mūdi casus animus tolerantis facit. Nam sicut nihil est tam leue, quod ei graue nō sit, qui inuitus faciat: ita nihil est tam graue quod non ei, qui id libenter exequitur, leue esse videatur, nisi forte antiquis illis prisce virtutis viris, Fabijs, Fabricijs, Cincinnatis, &c. graue fuisse putamus, q' pauperes erāt, qui diuites esse nolebant. Itē nulli beatiores sunt, quā qui hoc sunt, quod volunt: volunt autem in hoc mundo Sancti viri afflictiones pati, ut cum Christo iugiter delectētur in gloria: ergo &c. Solent tamen esse nonnulli, qui turpia, atque obscena sectantes, & si iuxta opinionē suā beati sint, quia quod volunt, adipiscuntur, re tamen ipsa beati nō sunt, quia quod volunt, nolle debuerunt. Iusti verō hoc cunctis beatiores sunt, quia & habent, quod volunt, & quod volunt, velle meritō debuerūt. Quæres autem qua de causa Sancti viri, & infirmi sūt. & volunt esse? Quia nimirum si fortes fuerint, sancti esse vix possent. Earum enim rerum respuunt, per quas alij fortes fiunt: Ob id certē, ut quoniam caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnē, leta exulter anima corpore effecto, quasi aduersario subiungato. Saluianus contra gentes.

Quam

Quam ob causam mala in hoc mūdo Deus fieri permittat, nolo à me requiras: homo sū, non intelligo, secreta Dei inuestigare non valeo, & idē etiam tentare formido: quia & hoc ipsum genus sacrilegæ temeritatis est, si plus scire cupias, quàm linaris. Sufficit tibi, quod Deus, cūcta à se agi, atq; dispensari testatur. Er sicut plus est Deus, quàm omnis humana ratio: sic mihi plus videri debet, quod à Deo cūcta agi cognosco. Idem. Ibidem.

Non solum homines. Sed etiam apes, atque formicæ quascunq; res faciūt, & antē quàm faciant, meditantur, & postquàm fecerint, non negligūt: sed diligentissimē curant, tractantq;. Quis ergo tam furiosus, vt cū Dominum creatorem omnium non neget, gubernatorem neget? & cū autorem esse fateatur, dicat negligere quæ fecit? Idem. Ibid.

Percussit Dominus populum pro errore vituli. Cū omnis populus reus fuerit, cur non est in omnes missa damnatio? Quia. f. Exod. pius, & misericors Dominus partem percussit sententiæ suæ gladio, vt partem corrigeret exemplo, monstraretq; omnibus & in coercendo censuram, & in indulgendo pietatem. Censura fuit, quod castigauit, pietas, quod pepercit. Saluain Ibidem.

Absurdum est, quod quidam dicunt, oportuisse nos etiam inuitos ad virtutem duci: nam prouidentia, vt cuiusque naturæ est seruatrix, ita prouidet omnibus, & singulis, vt ipsorum natura capit: & pro modo cuiusque prouidentissimas bonitates imparrit. Diony. de di. no. cap. 4.

Quod Deus odit, existere non vult. Ea ergo quæ sunt, diligit. Clemens Diligit igitur hominem. Quod autem amat aliquis, ei vult prodesse. Alexan. Deus igitur prodest: imo quia bonus est, ideo prodest. Bonum enim nihil aliud facit, nisi id, quod prodest: Non est autem aliud sua sponte prodesse, quam esse de homine sollicitum. Deus ergo hominis curam gerit, & de eo sollicitus est. Pedag. lib. i. c. 8.

Siluescit vitus, nisi putetur, ita & homo: eorum autem, qui peccant increpatio, habet scopum salutem, Deo se concinnē applicāte pro cuiusque moribus. Ibidem.

Omnibus vitibus diuinum verbum vtens, omnibus sapientiæ machinis conseruare homines aggressus est: admonens, increpās minans, sanans, promittens, multis frānis appetitiones nostras alligans. Ibidem. c. 9.

Dic

Exod. 8. Dic Pharaoni, ut dimittat: ego scio, quod non dimittet. Versus-
que aperte ostendit: & præsciuisse futurum, & eius benignitate li-
bero animi arbitrio largiri occasionem pœnitentiæ. *Ibidem. c. 9.*

Hoc est maximum, & maximè regium Dei opus, humanam
seruare naturam. *Ibidem. c. 12.*

Cicero. Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse ac mo-
deratores Deos: eaquæ quæ gerantur, eorum gæti ditione, atque
numine, eosque optimè de genere hominum mereri: & qualis
quisque sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate
colat religionem intueri, piorumquæ, & impiorum habere ratio-
nem. *Cic. 2. de leg.*

Deorum prouidentia mundus administratur ijdemquæ consu-
lunt rebus humanis, nec solum vniuersis, verum etiam singulis.
de Diuina.

Nihil in simplici genere omni ex parte perfectum atque beatũ
natura expoliuit, tamquã cæteris non sit habitura, quod largia-
tur, si vni omnia concesserit. *Idem de Inuent.*

Melius accurantur quæ consilio geruntur, quàm quæ sine con-
silio administrantur. Domus ea quæ ratione regitur omnibus in-
structior est rebus, & apparatus, quàm ea quæ temerè & nullo
consilio administratur. Exercitus is, cui præpositus est sapiens, &
callidus Imperator, omnibus partibus commodius regitur, quã
is qui stultitia & temeritate alicuius administratur. Eadem nau-
gij ratio est. Nam naus optimè cursum cõficit ea, quæ scientissi-
mo gubernatore vtitur. Nihil autem omnium rerũ melius quã
mundum administratur. Nam & signorũ ortus, & obitus defini-
tum quendam ordinem seruant, & annuæ commutationes, non
modo quadam ex necessitate semper eodem modo fiunt: verum
ad utilitates quoque rerum omnium sunt accommodatæ, & diur-
næ nocturnæquæ vicissitudines, nulla in re vnquã mutatæ, quæ
quam nocuerunt. Quæ signo sunt omnia, non mediocri quodam
consilio naturam mundi administrari. Quod si melius geruntur
ea, quæ consilio, quàm quæ sine consilio administrantur: nihil au-
tem omnium rerum melius, quàm omnis mundus administra-
tur: consilio igitur mundus administratur. *Cic. libro. 1. de In-
uentio.*

Neg; bono quicquã mali evenire pôt, nec viuo, nec mortuo:
neque

neque vnquam eius res à Dijs immortalibus negligentur. Idem
5. Tuscul.

Vt nec domus nec Respublica ratione quadam & disciplina
designata videtur, si in ea nec rectè factis præmia extent vlla,
nec supplicia peccatis: sic diuina in homines moderatio profectio
nulla est, si in ea discrimen nullum est bonorum & malorum.
Idem. 3. de Nat. Deor.

¶ Cur tot tantisque miseriis etiam post baptismi lauacrum, & re-
generationem Deus homines agitari permittit? Nimirum, quia COLLE.
hoc ad eius gloriam illustrandam maximè pertinebat. Quemad-
modum enim prudentis medici pericia ibi maximè declaratur,
vbi variis morbis homines infestantur, ita miseriarum, & peccato-
rum multitudo clementissimi Dei nostri misericordiam, libera-
litatem, lōganimitatem, & patientiam maximè declarat. Cuius
rei gratia Apostolus ait, iustitiam Dei iniquitate nostra cōmen-
dari, & veritatem eius in mendacio nostro ad ipsius gloriā abū-
dare. Beata Elisabeth Regis Panoniæ filia Xenodochium, insti-
tuit, in quo ipsa saniosis etiam vlcerib⁹ propria manu seruiebat,
& medicamenta vlceribus admouebat. Sicut igitur egrotantium
cura insignem huius sanctæ feminae pietatē declarauit, quæ si-
ne illis occulta foret: ita totus hic mundus peccatis, & ærumnis
plenus, velut amplum quoddam vlceroforum hominum Xeno-
dochium est, quod immensam Dei nostri bonitatem, misericor-
diam, prouidentiam, atque patientiam prædicat. Propter quod
terram omnem misericordia Dei esse plenam Propheta confite-
tur. Vides igitur omnia mundi mala diuinæ gloriæ illustrandæ, ac Psal 32.
patēfaciendæ militare: Quia verò omnia ad Dei gloriam decla-
randam condita sunt: ideo optime eo modo instituta sunt, quo ad
eius gloriam illustrandam maximè deseruiunt: cum vnaquęque
res ex fine suo estimanda sit. Nec calamitates solum, sed ipsa etiā
peccata diuinæ gloriæ prædicandæ seruiunt, dum & peccatores
misericorditer ad pœnitentiam expectat, & perseuerantes in sce-
leribus suis punit. Cum enim solus homo inter cætera animantia
sponte sua aduersus communem Dominū delinquat, & iustitiæ
leges violat, & societatis humanæ iura dissoluat iustū est vt so-
lus ipse sentiat pœnas, qui solus cūlpas admittere non veretur.

B

Nonnulla

Nonnulla sunt quæ in specie aduersus diuinam prouidentiam
Psal. 72. pugnare videntur, quale est illud, & *Psal. Mei* autem pene raoti
 sunt pedes. p. e. f. g. m. quia zelauit super iniquos, &c. Ecce ipsi pec-
 catores & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias, &c. Et il-
Hier. 12. lud Hier. Quare via impiorum prosperatur? &c. Et illud quod
Malach. 3. improbi apud Malach. dicunt. Vanus est qui seruit Deo, &c. vi-
Abac. 1. de locum. Et illud item ex Abachuch, Quare ræces impio con-
 culcante iustiorum se? Et facies homines quasi pisces maris, &
 quasi volatilia non habentia ducem. Est enim admiratione di-
 gnum, quod cum ad diuinæ prouidentiae curam spectet, res om-
 nes in fines suos dirigere, innumere tamē in orbe nationes sunt,
 quas Dominus in tetrīs infidelitatis tenebris tot annos sine vlla
 veræ religionis noticia vitā agere permittit. Qua de causa multi
 de vera religione & diuina prouidentia dubitant: In quo crimi-
 ne sunt homines, quos modo vulgus Atheistas, hoc est, sine
 Deo, vocat: Aduersus autem hanc perfidiam omnia Prophetarū
 varicinia de Christo militant: quæ quidem multo ante prædicta,
 tamen implera videmus. Item variæ terrarum vastationes, quas
 Prophetæ prædixerunt, vt Babylonis, Niniæ, Tyri, Ægypti, &
 multæ aliæ: quas sub oneris nomine Esaias prædicit. Adde quod
 in nonnullis numerus etiam annorum supputatur, vt cum Esai.
Esai. 7. ait. Et adhuc sexaginta quinque anni sunt, & Effrain non erit
Genes. 15. populus. Et afflictioni filiorum Israël in Ægypto, assignatur Do-
Dan. 9. minus quadringentos annos. Et vastationi sanctæ ciuitatis &
 sanctuarij, designantur anni hebdomadarum Danielis, hoc est,
 490. anni. quo tempore ciuitas vastata est. Cum igitur prouidē-
 tiæ opus sit, punire impios, & hoc adeo aperte nobis cōstet, cum
 videamus implera ea quæ à Prophetis prædicta sunt, & eo ipso
 tempore quo prædicta fuere, nemo, nec infidelis quidē, qui hoc
 animaduertit, prouidentiam negare merito poterit, cū futuro-
 rum prædictio solius Dei opus sit. Hoc igitur mihi certo certius
 constat: Cur autem Deus tot barbaras nationes infidelitatis te-
Rom. II. nebris obrui patiatur, non est meum diiudicare, sed cū Aposto-
 lo clamare, O altitudo diuitiarū sapientiæ & scientiæ Dei: quā
 incomprehensibilia sunt iudicia eius, &c.

Miraris Deum omnia in omnibus operari, & vltimos re-
 rum effectus immediatē per se contingere, cum tam multiplices
 causas

causæ mediæ intercedant : defines tamen mirari , si consideres omnia latissimæ arboris folia vsque ad extremum eius ramusculum (qui per tot intervalla à radice distat) virtutem tamen , & pulchritudinem , ac fecunditatem ab ea tot ramis interuenientibus trahere. Ad hunc ergo modum omnes piorum omnium gemitus , omnes pietatis affectus , & sancta desideria , à diuina gratia prouenire cognosce , & pro eis semper gratias age , propheticum illum morē in ore semper habens , Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine. *Esai. 26.*

Quid miramur Deum vbique locorum adesse præsentem , & per omnes rerum naturas cōmeantem , & omnia providentem , cum videamus solis radios , atque virtutem omnia , quæ in cœlo , terra marique sunt , vsque ad intinos terræ sinus penetrare : nihilque in hac tanta rerum vniuersitate esse , quò non virtus eius pertingat : Si ergo tam latè patet finita virtus creaturæ , quid de infinita , & immensa illa natura iudicandum est?

Pondus , & statera iudicia Domini , & opera eius , omnes lapides sacculi. Hoc est ea etiam , quæ humano iudicio temerè fieri videntur , non temere , sed summa ratione & consilio fiunt. Sic sagittam illam in incertum iactam , quæ casu percussisse dicitur regem Israel , inter pulmonem & stomachum , non casu , sed voluntate , & consilio Dei præcedente missam fuisse Micheæ visio satis declarat. *Proph. II. 3. Reg. 22.*

Lege totum hoc caput : in eo quippe mira ratione atque figura declaratur , omnia quæ in hoc mundo casu fieri iudicio nostro videntur , non casu , sed Dei consilio & providentia geri. Eandem etiam providentiam designant illa Prophetæ verba , Inclinauit cœlos & descendit. Verbo enim , Descendi , inferarum rerum curam & providentiam ostendit. Idem etiam insinuant quæ sequuntur. Et ascendit super Chetubin , & volauit , volauit super pennas ventorum. Quæ verba incredibilem diuinæ mentis pernicitatem indicant : hoc est , vim omnia penetrantem , vim ubique præsentem , & omnia cœlo , terra , marique perlustrantem , atque regentem. *Psal. 17.*

Diuina sapientia nec omnia scelera , quæ in hoc mundo fiunt , punit , nec omnia rursus impunita relinquit. Si enim nulla puni-

ret, nullam esse homines prouidentiam crederēt, si vero in omnia animaduerneret, nihil post hanc vitam vel præmij, vel supplicij superesse crederent. Nunc autem dum quædam punit, prouidentiam suam ostendit, dum verò quædā impunita relinquit, ad futuræ vitæ supplicia se ea referuare demonstrat. Eodem cōsilio pios homines aliquando ab instantibus periculis eripit, aliquando impiorum furori vexandos, & coronandos maiori indulgentia permittit. Sic enim tres pueros ab incēdio Babylonis eripuit. Septem verò fratres Machabæos crudelissimè ab Antiocho excarnificari sustinuit. Propter illud Apostolus ait. Sācti per fidem vicerunt regna, &c. quæ sequuntur. Propter hoc autem subdit. Alij dissentī suar non suspicientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem.

Hebr. 11.

De prouidentia Dei & improborum prosperitate (quæ prouidentiam tollere quibusdam visa est) laus differitur. Psal. 72. cuius initium est, Quam bonus Israël Deus! Ait enim. Mei autem penè mori sunt pedes, &c. Et infra, Et dixerunt, Quomodo scit Deus? & si est scientia in excelsis? Ecce ipsi peccatores & abundantes in

Hiere. 12.

seculo obtriverūt diuitias, &c. Cui simile est illud Hieremias, Iustus quidem tu es Domine si disputem tecum, verum tamē iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur &c? Quibus tamē idem Propheta responder, dum fragilitatem, breuitatem, superbiam, celeremq; finem mundanæ gloriæ describit. Ait namque,

Psal. 72.

In labore hominū non sunt, &c. Sequitur deinde, Ideo tenuit eos superbia, &c. quæ sequuntur. Pauloq; inferius, in nouissima corū oculos coniiciens ait, Verum tamē propter dolos posuisti eis, &c.

Quæ omnia Hieron. sic vertit ex Heb. Verum tamen in lubrico posuisti eos, deiecisti eos ad interitum. Quomodo vastati sunt? subito defecerunt, cōsumpti sunt, quasi non sint, quasi somnium euigilantis, Domine in ciuitate tua imagines eorum ad nihilum rediges. Imaginem appellat dignitatem, memoriā, & nominis claritatem: quibus rebus isti inflabantur, cum tamen ex res nihil aliud essent, nisi vmbra quædam, & imago vana. Sic enim alibi di-

Psal. 38.

xit, Verum tamen in imagine pertransit homo, id est, velut vmbra quædam & inanis imago vita transiit. Et Apostolus. Præterit, inquit, figura huius mundi.

Frustra homines Deo reluctante ad opes, dignitatem & gloriā
niti,

niti, canit ille Psalmus, Nisi Dominus ædificauerit domũ, &c. sic
 & ille, Quia nec ab Oriẽte, nec ab Occidente, nec à desertis mō- *Psalm. 126.*
 ribus (hoc est à meridie. Subaudiendum autem est, venit exalta- *Psalm 74.*
 tio) quoniã Deus iudex est: hunc humiliat, & hunc exaltat: quia
 calix in manu Domini &c. Sensus est, Deum esse qui opes & po-
 tentiam &c. pro voto suo hominibus impertiatur. Quo circa fru-
 stra quaeritur in terris dignitas & potentia: quarum rerum dispẽ-
 satio pertinet ad solum Deum, qui æquissimus iudex est, & vni-
 cuique vel pœnas, vel prœmia constituit, pro eo ac quisque se
 gerit. Hoc est enim quod ait, calicem in manu Domini inclinari,
 modo in hanc partem, modo in illam.

Qualis sit quam Deus gerit piorum, atque impiorum provi-
 dentia breuiter exponit. I. Psalm. his verbis, de viro namque pio *Psalm 12.*
 ait, Et erit tanquã lignum, quod plantatum est, &c. quæ se-
 quuntur: & folium eius non defluet. Cui simile est & illud, Ca- *Matth. 16.*
 pilli capitis vestri omnes. n. f. Item illud Hierem. Benedictus vir, *Hiere. 17.*
 qui sperat in Domino, & erit Dominus fiducia eius: Et erit tan-
 quam lignum, &c. Contra verò, de impijs dicitur, Non sic impij
 non sic, sed tanquã puluis quem proijcit ventus. Eos quip-
 pè Deus pro eo, ac eorum impietas meretur cupiditatum sua-
 rum, atque fluctuantis seculi libidini voluendos, atque versan-
 dos permittit. Ea enim mensura illos metitur, quã ipse per O- *Os. 2. 4.*
 seam significat. Oblita es Dei tui: obliuiscar & ego filiorum
 tuorum. Item, Ipsi me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus;
 &c. Et ego prouocabo eos, in eo, qui non est populus: Hoc
 est, sicut ipsi alium Deum, me neglecto coluerunt: ita, ego ne-
 glectis ipsis, alieni populi foelicitate torquebo eos, vt videli-
 cet se cæteris nationibus inferiores videant, & videndo conta-
 bescant, &c. Hinc & illud Zachar. 11. Non pascam vos: quod *Zach. 11.*
 moritur, moriatur: & quod occiditur, occidatur: &c. Ad hoc ve-
 rò significandum Osee præcipitur, vt natum sibi filium appel-
 ler, Non populus meus vos. Itaque nihil mirum, si impijs gra-
 uissima & corporis, & animæ incommoda contingant: & re-
 pentina morte, vel vi, vel morbo, vel casu aliquo de medio tol-
 lantur. Quã multos enim quotidie in rixa ferro transfuerbe-
 ratos, subiò occubuisse, & mox vitam cum morte commutasse
 videmus?

Familiares est impijs quò liberius, & iucundius peccent, diu-
Ezech. 8. nam prouidentiam impugnare. Dicunt enim apud Ezechielem,
Psal. 72. Non videt Dominus, & dereliquit Dominus terram. Item, Et di-
 xerunt, Quomodo scit Deus: & si est scientia in excelsis? Et ite-
 rum, Dixit enim in corde suo (scilicet impius) oblitus est Deus:
Psal. 9. auertit faciem suam ne. v. i. Et infra. Propter quid irritauit im-
 pius Deum? dixit enim in corde suo, non requirer. Non enim
 audent impij hoc ore proferre: quod gentes etiam immanes con-
 fitètur: sed prauitate vitæ hoc testatur: hoc est, sic se in vita ge-
 runt, ac si nullam esse prouidentiam, nullumque bonorum, & ma-
Hiere. 4. lorum delectum crederent. Vnde est illud Hierem. Vsq̃ue quo lu-
 gebit terra, &c. quoniam dixerunt, Non videbit nouissima no-
Psal. 93. stra. Item Psalm. 93. Et dixerunt, non videbit Dominus, nec in-
 telliger Deus Iacob. Intelligite insipientes in populo, &c. quæ se-
 quuntur.

Psal. 76. Pro eo, quod nos legimus, Quis sicut Deus noster, qui &c. &
 humilia respicit in cælo, & in terra. Alius vertit. Quis sicut Deus
 noster: qui in altis habitat, & demittit se, vt omnia respiciat in
Luc. 12. cælo, & in terra. Cui cohaeret illa Saluatoris sententia, Nonne
 quinque passeris veneunt dipondio: &c. Est ergo sensus, Quan-
 tuis maiestas Dei res omnes in immensum excellat, nihil est ta-
 men in vniuerso tam paruum, & humile, quò se non demittat
 prouidentia eius. Quod cum ita sit, vitam sic colere debemus,
 tanquam ille nostris cogitationibus, verbis, & actionibus in-
 terfit.

Sæpe res magni momenti Dominus ex fortuitis quibusdam,
 & accidentariis occasionibus ortum ducere vult. Quid enim (si
 humano more loquamur) magis fortuitum esse potuit, quàm
Gene. 27. quod Rebecca Iacob, filio ait, Audiui patrem tuum loquentem
 cum Esau fratre tuo, & dicentem ei, Affer mihi de venatione
 tua, &c. Casu enim quodam hoc audire potuit: vnde tamen præ-
 latio Iacob: & summa illa benedictio (per quam vniuersæ cog-
 nationes terræ benedicendæ erant) orta fuit. Rachel verò pro-
 pter sublatas mandragoras noctem viri, sorori Liæ tradidit: in
 qua dedit Dominus illi conceptum, peperitque Isachar: ex quo
 duodecim millia electorum signata in Apoc. leguntur: qui modo
 diuinæ pulchritudinis visione sine fine fruuntur.

Qualem

Qualem Dominus Ecclesiæ suæ providentiam gerat, ducatur ille, qui Numer. 9. latè describitur (quomodo Dominus in columna ignis & nubis populum suum ad promissam terram pergentem, antecedeat) miro modo declarat. Illa enim columna, & tempus ingrediendi, & quiescendi: & iter, per quod ingredi, & locum, in quo castra metari deberent, apertissime ostendebat. Itaque nihil erat, cur in his omnibus solliciti essent, cum pro eis Dominus sollicitus esset: Nihil item quod eos angeret, si vel diutius in eodem loco persisterent, seu velocius properarent: quavis enim tarditatis, aut velocitatis causas ignorarent, certo tamen se errare non posse credebant, cum ductorem haberent Deum: cuius occulta quidem decreta atque iudicia, nunquam tamen aut fallacia, aut iniusta sunt. Cum ergo non minorem nunc Dominus Ecclesiæ suæ, quam tunc synagogæ, providentiam gerat, (quandoquidem à nobis abiens dixit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vs. a. con. f.) ceterum est omnia, quæ in Ecclesia fiunt, aut contingunt, ad electorum salutem aut disponente, aut permittente Deo provenire. Notum Domino à seculo est opus suum. Quare nemo, aut angustia, aut diuinæ misericordiæ diffidere debet, cum varias Ecclesiæ calamitates videret. Non enim abiicit curam nostri Dominus, nec dormit, qui custodit Israël: quāvis interdum dormire nobis videatur.

Matt. 28

De diuina providentia extat insignis locus Origenis in lib. Numer. in quo latè exponit, quomodo Deus ex malis bona elicere soleat. Eius hæc verba sunt; Nos interim dicimus dispensatione quadam, & sapientia Dei ita omnia in hoc mundo esse disposita, ut nihil prorsus otiosum sit apud Deum, etiam si malum illud sit. Sed hoc planius explicemus. Malitiam Deus non fecit, tamen cum ab illis inuentam possit prohibere, non prohibet, sed cum ipsis, quibus habetur, vitur ea ad necessarias causas. Per eos enim, in quibus est malitia, clatos, & probatos efficit eos, qui ad virtutum gloriam tendunt. Nam si perimeretur malitia, non esset utique, qui contrairat virtutibus. Virtus autem, nihil haberet contrarium, non claresceret, nec splendidior & examinatio fieret. Non probata autem nec examinata virtus, nec virtus est. Sed hæc dicantur sine diuinorum verborum testimonijs, exquisita mgis, & humana arte composita, quā vera

& indubitata videbuntur. Requiritur ergo an huiusmodi sensus diuina volumina contineant. Veniamus ad Ioseph. Tolle malitiam fratrum eius, tolle inuidiam, tolle omne parricidale commentum, quo scelerunt in fratrem, quousque venderent eum. Si hæc auferas, vide quantam simul peremeris dispensationem Dei. Simul enim abstuleris cuncta illa, quæ apud Ægyptum per Ioseph pro salute omnium gesta sunt. Non fuisset interpretatio semini Pharaonis, nemo frumenta congregasset in Ægypto, nemo necessitatem famis sapienti prouisione curasset, perisset Ægyptus, periissent & finitimæ regiones fame, interiisset etiam ipse Israël, & semen eius quærens panem. Quod si etiam noui testamenti cupis hæc testimoniis confirmari, si auferas malitiam Iudæ, abstuleris pariter crucem Christi, & passionem eius, &c. quæ sequuntur vsque ad resurrectionem Christi. Item, nisi esset Dæmones, non esset certamen, neque victoria, neque corona. Si non fuissent tyranni, neque Christi martyres extitissent. Ex quibus omnibus liquet, Deum non solum bonis, sed etiam malis ad bonum uti solere. Et hoc verè mirabile est, quòd vasa contumeliæ Deo ad bonum opus deseruiant. In magna enim huius mundi domo non sunt tantummodo vasa aurea, &c. Sic etiam in urbibus abiectissimi homines ad obeunda quædam deterrima, & purgandas sordes deputantur: sine quorum ministerio sordida ciuitas esset. Hæc omnia Orig. vbi sup.

Diuinæ prouidentiae modus est, ut paulatim & per incrementa temporum res ad destinatos fines perducatur. Sc enim Dauidem ad regni fastigium extulit, quem mille modis primùm vexari passus est: Deinde eo in Hebron regnante, longa inter domum eius, & Saulis fit concertatio. Dauid in dies proficiente, & Saulis domo deficiente. Hoc etiam modo Ecclesiam & Christi regnum (cuius hoc typum gerebat) paulatim dilatavit, & auxit. Eadem etiam prouidentia non modo rectè factis, sed peccatis etiam hominum ad ea, quæ destinavit, uti solet. Sic indiscrète oburgatione Isboseth, & stupro Abner vsus est, ut quod promiserat Dauidi regnum, traderet. Latronum quoque crudeli parricidio vsus est, qui Isboseth occiderunt, ad cuius regnum euerrendum, & Dauidis stabiliendum.